

УДК 336.7:631.14:631.171/.173

О. П. Дяченко,  
асистент кафедри інформаційних систем і технологій,  
Одеський державний аграрний університет

## ЛІЗИНГ ЯК СКЛАДОВА ВІДТВОРЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Розглядається система лізингу як складова оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств. Досліджуються її переваги та недоліки в процесі технічного забезпечення з метою здійснення виробничо-господарської діяльності аграрних підприємств на інноваційній основі.*

*The system of leasing as a form of updated material and technical base of agricultural enterprises. We study the advantages and disadvantages in the process of procurement for the purpose of industrial and economic activity of agricultural enterprises based on innovation.*

*Ключові слова: лізинг, матеріально-технічна база, техніка.*

### ВСТУП

Ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств задля забезпечення продовольчої безпеки країни та виходу на світові ринки збуту можлива за умови оновлення та модернізації їх матеріально-технічної бази (далі — МТБ).

Сучасні особливості функціонування МТБ сільськогосподарських підприємств вказують на суттєві зміни, що мають відбутися в технічному забезпеченні аграрних товаровиробників. Інвестиційно-інноваційна модель розвитку господарюючих суб'єктів у сільському господарстві має бути направлена на створення сучасної та високоефективної МТБ сільськогосподарських підприємств, що дозволить забезпечити соціальні стандарти життя населення та запобігти порушенню екологічної рівноваги в процесі землекористування.

У процесі модернізації МТБ не останнє місце повинна займати система фінансового лізингу, що дозволяє придбавати технічні засоби тим сільськогосподарським підприємствам, що не мають змоги отримати їх в інший спосіб.

Дослідження питань відтворення МТБ сільськогосподарських товаровиробників одержало широке відображення у вітчизняній та зарубіжній економічній літературі, зокрема цьому питанню присвячені роботи наступних науковців: В.Г. Андрійчука, П.Т. Саблука, Я.С. Гукова, М.П. Сахацького, І.О. Баневої, І.К. Тальє, В.А. Горемикіна, Е.В. Червен, О.В. Шибаніна, О.Ю. Єрмакова, Г. Емітаука, Ф. Голлопа та ін. Проте наукове обґрунтування та практичне застосування системи фінансового лізингу стосовно процесу оновлення МТБ сільськогосподарських підприємств висвітлено не-

достатньо, особливо враховуючи сучасні особливості останньої. Суттєвого значення набуває виявлення та оцінка переваг системи лізингу над іншими формами відтворення МТБ господарюючих суб'єктів аграрної галузі.

### ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Сучасні особливості діяльності аграрних господарюючих суб'єктів потребують оцінки перспектив застосування лізингу як однієї зі складових відтворення МТБ сільськогосподарських підприємств, вивчення його позитивних та негативних сторін. Методами дослідження виступають методи, прийняті в економічній науці: монографічний (вивчення досвіду та особливостей функціонування сільськогосподарських підприємств), абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення і формування висновків), статистико-економічний (аналіз сучасного стану матеріально-технічної бази та порівняння фактичних і прогнозних даних).

### РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Напрями розвитку сільськогосподарської галузі, ефективність використання природних і трудових ресурсів значною мірою залежать від розвитку МТБ сільськогосподарського виробництва, важливою складовою якої є основні засоби, активна частина яких значною мірою впливає на технологічний процес виробництва. На сьогодні рівень фондозабезпеченості сільськогосподарського виробництва порівняно з 1990 р. скоротився в 5 разів та є меншим в десятки разів порівняно з розвинутими країнами світу [1, с. 22].

Як зазначає професор М.А. Хвесик, однією з основних проблем повільного переведення сільськогосподарської галузі на модель інноваційного розвитку є недостатній рівень реалізації перспективних проектів, що мають на меті впровадження прогресивних технологій та нових форм організації аграрного виробництва [2, с. 150].

За словами Г.М. Підлісецького, першочерговими стратегічними завданнями аграрної реформи є підвищення рівня фондозабезпеченості сільськогосподарства, відповідність наявної МТБ кращим світовим зразкам та формування техніко-технологічного потенціалу на основі інвестиційно-інноваційної моделі розвитку. Наявна МТБ сільськогосподарських підприємств має відповідати світовим стандартам та забезпечувати конкурентоспроможність аграрного бізнесу [3, с. 76].

Пошук шляхів зростання ефективності сільськогосподарського виробництва потребує дослідження його рівня фондозабезпечення та наявності техніки та технічних засобів.

Одним з ефективних шляхів оновлення матеріально-технічної бази на даний час є лізинг, що є своєрідною орендою майна. Під поняттям лізингу розуміється договір, укладений двома сторонами, одна з яких (лізингодавець) надає в користування другій стороні (лізингоодержувачу) майно на обумовлений ним період за певну плату. За наших умов більш поширеним є державний фінансовий лізинг, що регулюється Законом України "Про фінансовий лізинг" та Положеннями Кабінету Міністрів України.

Лізинг (походить від англійського дієслова "to lease" — брати в оренду) — це довгострокова оренда машин і обладнання при збереженні права власності на них за орендодавцем. Будь-яка лізингова операція має кредитний і фінансовий характер. Фінансовий лізинг передбачає виплату протягом певного періоду сум, які покривають повну вартість амортизації обладнання або більшу її частину, а також прибуток орендодавця [4, с. 96].

Світовий досвід використання даного інструменту забезпечення технікою в умовах відсутності достатньої кількості фінансових ресурсів є достатньо широким і його вивчення вітчизняним аграріями та державними чиновниками дозволить ефективно використовувати на теренах України.

У Росії лізингова діяльність державної компанії є основним інвестиційним інструментом, який створений з метою відтворення та оновлення основних засобів. У Російській Федерації створена та функціонує потужна державна лізингова компанія ВАТ "Росагролізинг", діяльність якої спрямована не лише на закупівлю сільгосптехніки, а й агротехнологій, племінних тварин, з метою передачі їх у лізинг на 5—10 років під 7% річних залежно від об'єкта. З державного бюджету щороку на фінансування компанії виділяється 8 млрд рублів (або 270 млн дол. США). Для порівняння: в Україні виділено в 2010 р. лише 52 млн дол. США, але ця сума з року в рік зростає [5, с. 216].

У більшості економічно розвинених країнах світу: Італії, Японії, Франції, Іспанії — існують спеціальні закони, що регулюють лізингові угоди. В Ірландії, з метою стимулювання лізингу, лізинговим компаніям надаються державні субсидії, можливість використовувати прискорений режим амортизації та інші пільги. У США, Німеччині та Данії взагалі відсутнє законодавство, що безпосередньо регулювало б лізингові угоди. Натомість в цих країнах накопичений великий досвід здійснення операцій лізингу, що дозволяє майже безперешкоди функціонувати лізинговим компаніям. В США існують податкові пільги — прискорена амортизація й інвестиційна податкова пільга.

Розвинутий механізм лізингу в Японії сприяє відкриттю офісів у більшості країн світу. Активність лізингових компаній цієї країни пояснюється підтримкою Експортно-імпортного банку Японії посилення впливу на міжнародному ринку лізингових операцій. Офіси найбільших лізингових компаній світу розміщені в Гонконзі, Південній Кореї, Сінгапурі, Малайзії, на Філіппінах та Тайвані. Промисловий бум в Китаї також не міг обійтися без лізингових компаній, які переважно створювалися як спільні підприємства за рахунок іноземних інвестицій [6, с. 21].

Потреба в лізингу як інструменті оновлення МТБ викликана зниженням рівня забезпеченості технікою сільськогосподарських підприємств (табл. 1).

Проаналізувавши дані таблиці, можна стверджувати, що забезпеченість аграрних виробників тракторами скоротилася в 2010 р. порівняно з 2000 р. вдвічі, а якщо базою порівняння обрати 1991 р., то зменшення кількості тракторів складатиме більше 3 разів. Потужність двигунів тракторів скоротилася відповідно на 40 та 60 % в порівнянні з 2000 та 1991 р., зате середня потужність 1 трактора, навпаки, зросла на 30 %.

Значного скорочення в 2010 р. порівняно з 2000 р. зазнав машино-тракторний парк за рахунок зменшення кількості тракторних причепів (в 3 рази), сівалок всіх видів та жаток валкових (в 2 рази), роздавачів кормів для великої рогатої худоби та свиней (в 3 та 1,5 рази відповідно), транспортерів для прибирання гною (в 4 рази).

Значних втрат зазнала техніка для збирання врожаю — кількість зернозбиральних комбайнів скоротилася по Україні за останні 10 років в 2 рази, а кукурудоззбиральних — більш ніж втричі. Також значних втрат зазнали кормо- та льонозбиральні комбайни, кількість яких зменшилася більше ніж в 3 рази. В два рази скоротився парк картоплезбиральних комбайнів.

Якщо ж порівнювати кількість збиральних машин за останні 20 років, то скорочення зернозбиральних комбайнів склало 70%, кукурудоззбиральних — 83%, льонозбиральних — 90%, картоплезбиральних — 82%. Бурякозбиральні машини в 2010 р. порівняно з 1991 та 2000 р. скоротилися відповідно в 5 та 3 рази.

**Таблиця 1. Наявність основних видів сільськогосподарської техніки у сільськогосподарських підприємствах у 1991—2010 роках**

Види техніки	Роки					2010 р. до 2000 р., %	2010 р. до 1991 р., %
	1991	2000	2008	2009	2010		
Трактори всіх марок, включаючи трактори, на яких змонтовані машини	497300	318927	177401	168532	151287	47,4	30,4
Потужність двигунів тракторів, тис. кВт	31423	20611	12929	12466	12577	61	40
Середня потужність двигуна трактора, кВт	63,2	64,6	72,9	74	83,1	128,6	131,6
Тракторні причепа	-	207766	91562	84968	70879	34,1	-
Сівалки всіх видів	-	131972	81810	77807	72366	54,8	-
Картоплезаджалки	-	7116	2885	2664	2200	30,9	-
Жатки валкові	-	34768	17571	16332	15225	43,8	-
Комбайни: зернозбиральні	105183	65240	39091	36783	32750	50,2	31,1
кукурудозбиральні	15300	7874	3174	2857	2547	32,3	16,6
кормозбиральні		24939	9978	8967	7841	31,4	-
льонозбиральні	4800	1685	716	631	458	27,2	9,5
картоплезбиральні	9600	3574	1360	1257	1694	47,4	17,6
Бурякозбиральні машини (без гичкозбиральних)	19800	12982	5774	5083	4240	32,7	21,4
Доїльні установки та агрегати	79200	33498	11367	10547	10865	32,4	13,7
Роздавачі кормів:							
для великої рогатої худоби	-	15755	5542	5219	4597	29,2	-
для свиней	-	2960	1007	1043	1883	63,6	-
Транспортери для прибирання гною	-	84717	28825	26387	23664	27,9	-

Негативні тенденції зі скорочення сільськогосподарської техніки спостерігаються по всім видам машин та агрегатів і протягом періоду з 1990 по 2010 р. Починаючи з 2009 р., кількість деяких видів техніки почала зростати. За 2010 р. зросла кількість дощувальних машин та установок (на 8%), картоплезбиральних комбайнів (на 35%), доїльних установок та агрегатів (на 3%) та роздавачів кормів для свиней (на 80%).

В Україні спостерігається подальше фізичне та моральне старіння машино-тракторного парку. Близько 80% техніки, що наявна в сільськогосподарських підприємствах, відпрацювала свій амортизаційний термін експлуатації та для подальшої роботи потребує значних капітальних та поточних ремонтів. Рівень готовності техніки та технічних засобів у сільськогосподарських підприємствах становить 70—75%, наслідком чого є суттєве недотримання технологічних процесів вирощування сільськогосподарських культур та тварин [4, с. 98].

Змінити негативні тенденції в розвитку МТБ можна тільки тоді, коли податкова, цінова та кредитно-фінансова політика держави будуть спрямовані на відновлення платоспроможності аграрних підприємств через зростання їх рівня прибутковості, що, в свою чергу, сприятиме підвищенню попиту на технічні засоби. Оновлення технічних засобів для отримання максимального еко-

номічного ефекту від їх використання повинно відбуватися в економічно і технологічно обгрунтовані строки.

Стимулювання впровадження енергетично ресурсозберігаючих технологій є важливим елементом системи матеріально-технічного забезпечення, яка повинна бути спрямована на відтворення і розвиток МТБ, комплексну автоматизацію та механізацію технологічних процесів, збереження і відтворення родючості українських чорноземів на основі вітчизняного сільськогосподарського машинобудування.

Впровадження лізингових механізмів як складової відтворення МТБ сільськогосподарських підприємств відбувається за участю держави.

Для технічного переоснащення сільського господарства постановою Кабінету Міністрів від 18 вересня 1997 р. № 1031 був створений Державний лізинговий фонд (ДЛФ) і вже наступного року сільгоспідприємства за рахунок державного бюджету отримали 2042 одиниці техніки на суму 75,4 млн грн., у 1999 р. — 5782 одиниці техніки на суму 274,5 млн грн. При цьому розвиток ринку лізингових послуг в Україні почався лише після прийняття Закону України "Про фінансовий лізинг" 16 грудня того ж року, тобто через три місяці після створення Державного лізингового фонду.

З метою підтримки сільськогосподарського виробника уряд створив Державне лізингове підприємство "Укראгролізинг". Основне його завдання полягало в передачі техніки сільськогосподарським підприємствам на умовах фінансового лізингу. Так почав розвиватися лізинг в АПК.

На сьогоднішній день компанія не лише забезпечує сільськогосподарських товаровиробників простими агрегатами обробки ґрунту, а й має маркетингову службу, яка займається моніторингом ринку та виявляє потреби сільгоспвиробників. Якщо на початку своєї діяльності компанія мала в своєму розпорядженні від 30 до 75 млн грн., що забезпечуються відповідними статтями бюджету, то в 2009 р. фінансування склало 196 млн грн., а в 2010 р. — 414 млн грн. На 2011 р. сільськогосподарські товаровиробники замовили майже 7 тисяч

одиниць техніки та обладнання на суму 1,1 млрд грн. [7, с. 4—7].

Порівняльна характеристика лізингу та банківських кредитів однозначно вказує на переваги першого в процесі оновлення та модернізації матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств (табл. 2).

Підприємствам лізинг дає змогу одержати в користування необхідні основні засоби з можливим наступним придбанням їх у власність, не маючи власних коштів для їх закупівлі. Завдяки лізингу підприємства мають можливість не зв'язувати свій капітал через купівлю необхідних основних засобів, а використовувати його для організації іншої діяльності і тим самим розширювати можливості одержання додаткового доходу.

Перевагою лізингу для аграрних підприємств є також та обставина, що вони можуть застосовувати схему гнучких лізингових платежів, яка найбільше відповідає сезонності сільськогосподарського виробництва.

Оскільки заборгованість підприємств зарубіжним лізингодавцям не враховується в загальній фінансовій заборгованості країн-імпортерів, на чий території перебувають лізингоодержувачі, то держава отримує пряму вигоду.

Лізинг також дає змогу економити кошти порівняно зі звичайним кредитом та послугами машино-тракторних станцій, а також забезпечує страхування від інфляції. Враховуючи складну ситуацію в період кризи на кредитному ринку, саме лізинг є одним з найбільш доступних та ефективних способів придбання сільгосптехніки.

Недоліком лізингу є збільшення вартості лізингової техніки в 1,5—2 рази, але це менше порівняно із залученням кредитних ресурсів під відсоткову ставку близько 22 % річних, яка існує на даний момент.

### ВИСНОВКИ

До цього часу сільськогосподарським підприємствам ніхто не може дати більш вигідного фінансового інструменту отримання техніки, ніж лізинг, з його помірним першим внеском, низьким річним відсотком, гнучким графіком повернення коштів. До того ж ціна на техніку не змінюється протягом усього терміну лізингу, не прив'язана до курсу долара та не враховує індекс інфляції. Лізинг вигідний не тільки аграрному сектору, а й галузі сільськогосподарського машинобудування, яка має ринок реалізації продукції

**Таблиця 2. Порівняльна характеристика основних інструментів оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств**

Кредит	Лізинг
Термін, на який видається кредит найчастіше складає 12–24 місяці	Термін надання техніки в лізинг в основному складає від 36 до 84 місяців
Витрати, які несе підприємство при обслуговуванні кредиту, не відносяться на валові затрати і сплачуються за рахунок коштів підприємства	Витрати, які несе підприємство при обслуговуванні лізингових платежів – повністю відносяться до валових витрат, що зазвичай зменшує податок на прибуток
Перший внесок за кредитом становить не менше 30% та потрібно орієнтуватися на кредитні програми надані банком	Для придбання в лізинг достатньо початкового внеску в розмірі 10—15% та можливість обрати більш гнучку схему оплати
При оформленні кредиту доволі часто необхідна додаткова застава, окрім придбаного товару, який вже знаходиться під заставою	При придбанні товару в лізинг додаткова застава в більшості випадків не потрібна
Кредитування дозволяє банкам ставити додаткові умови кредиторам, такі як відкриття рахунку в банку, переведення коштів, додаткові комісії та інші	Лізинговий проект розглядається більш оперативно, не потребує додаткових умов зі сторони лізингодавця
Нерідка практика надання так званих "відкатів" за отримання пільгових кредитів	При операціях лізингу отримання техніки є прозорим та не потребує додаткових затрат
Майно, отримане в кредит, перебуває на балансі кредитора та потребує сплати податків	Лізингове майно не перебуває на балансі лізингоодержувача, що не збільшує його активи і звільняє від сплати податку на це майно

та завдяки працюючим заводам забезпечує робочими місцями чималу кількість населення, що є дуже важливим фактором в умовах високого рівня безробіття.

### Література:

1. Підлісецький Г.М. Підвищення рівня фондоснащеності аграрного виробництва як основа зростання його ефективності / Г.М. Підлісецький, М.М. Могилова // Економіка АПК. — 2009. — № 12. — С. 21—28.
2. Хвесик А.М. Стратегічні альтернативи інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку агропромислового комплексу України / А.М. Хвесик // Економіка АПК. — 2011. — № 7. — С. 150—161.
3. Підлісецький Г.М. Напрями наукових досліджень проблем відтворення та ринку основних засобів сільського господарства / Г.М. Підлісецький, М.М. Могилова // Економіка АПК. — 2011. — № 7. — С. 76—80.
4. Мацібора В.І. Економіка підприємства / Мацібора В.І., Збарський В.К., Мацібора Т.В. — К.: Каравела, 2008. — 218 с.
5. Лукаш С.М. Регулювання лізингових відносин у сільському господарстві / С.М. Лукаш // Механізм регулювання економіки. — 2008. — № 2. — С. 214—219.
6. Корнієнко О. Зарубіжний досвід організації лізингової діяльності / Електронний ресурс / О.Корнієнко // Механізація сільського господарства. — 2011. — № 5. — С. 20—22. — Режим доступу до журналу: [http://issuu.com/4008/docs/magazine?mode=a\\_p](http://issuu.com/4008/docs/magazine?mode=a_p)
7. Оптимістичний ювілей / Електронний ресурс // Механізація сільського господарства. — 2011. — № 2. — С. 4—7. — Режим доступу до журналу: [http://issuu.com/4008/docs/3\\_31?mode=a\\_p](http://issuu.com/4008/docs/3_31?mode=a_p)  
Стаття надійшла до редакції 07.08.2012 р.